

Assisi nad Dvjí

Vok mladší na zpáteční cestě z Jevišovic se na Lamberku rozloučil se svým starším druhem a pospíchal se svými jezdci na Holštejn. Pod kopyty koní chrupal zmrzlý sníh – dny byly mrazivé – a mladý muž sám sobě spílal skopců, zbabělců a hlupáků.

Ale také na Jevišovicích Katruše vzpomínala na panice se zlou teskností v srdci. Vysedala samotná v akryži a hrubě se trudila. Připadala si žalostně opuštěná, zklamaná a zmatená.

Ve chvílích vzrušení a smutku prosila tetu, aby jí dovolili odejít z domu, kde jí všechny prostory připomínaly těžké zklamání. Po příkladu některých kajicníků chtěla vzít na nahé tělo žiněný pytel a putovati pěšky do Říma. Ale teta hněvivě odmítala takové divné a truchlivé nápady, doufajíc, že čas vyhojí dívčí stesk i touhu.

Ale náruživá panna dále truchlila a sprádala nové nápady. Zatoužila po jakémisi neurčitém mučednictví, jak o něm četla v nábožných knihách. Nakonec se svěřila choré matce, oči zaplaveny slzami:

„Půjdu do kláštera.“

Matka vdova, životem a nemocí těžce zkrušená, mlčky přemýšlí: S dcerou, zvláště je-li jediná, je těžké trápení. Není zde otce, který by v těžkém rozhodování poradil a dospívající dceru vedl pevnou vůli. Vždyť dívky pravidelně více otce ctí a poslouchají než matku. Chorá žena, která žila už na pomezí světa, nenamítá ničeho. Tiskne jen mateřsky dceřinu ruku. Mlčky a něžně ji hladí po vlasech a líbá na mladé líce.

Paní Anežka pozoruje, že netřeba potřebuje časté útěchy. Navštěvuje ji v její samotě. Jednoho jitra vstoupila k ní do klenutého arkýře, aby pannu potěšila. Katruše spočinula hlavou na široké tetině hrudi. Slzí mlčky a dlouho. Konečně vzlykla:

„Nehněvej se, milá této. Ale už pílím, abych byla u milých sester řeholnic klárisek znojenských.“

Paní Anežka se ulekla:

„Víš ty, netrpělivé dítě, na jakou těžkou a strastnou pouť se vydáváš?“

„Vím to dobře, milá teto,“ praví krasavice s pláčem.

Ale zkušená paní bystře vystihla, že tu z dívčiných úst promlouvá jen nerozvážený hněv, lítost nad sebou a vzdor mládí.

Potřeštěná dívka – hubovala teta.

Jako moudrá žena rozuměla neteřinu hoří, ale odmítala takové ukvapené a náhlé rozhodnutí. V duchu se zlobila také na choť a zvláště na pana z Lamberka, který hloupým škádlením a vtipy zaháněl plachého a v záležitostech lásky nesmělého pana Voka do ústraní a k mlčení a oba jej po celé dny zabývali svými záležitostmi. Šla k manželovi, aby poradil.

Když mu řekla, že Katruše odejde do kláštera klarisek znojenských, zvedl vysoko obočí. Zatřepal pravicí a vykřikl zlostně:

„Ať ji čert odnese, kam ji hloupý ženský rozmar táhne!“

Ale pozoruje, jak se paní zarmouceně zachmuřila. Vidí, že jeho choť pojímá záměr neteřin vážně. V zápětí se zasmál a broukal:

„Neznepokojujte se, moje milá. Ponechte jí na vůli, ať tedy jde. Však v tom klášteře dlouho nepobude. Než jí uplyne povinný rok noviciátu, uslyšíme od ní bohdá zase jinou píseň. Každá mladá slípka vždycky mnoho nakřičí, než svoje první vajíčko snese. Kdež taková čiperná panna, chtivá života. Bývaly druhy časy, kdy panny řeholnice byly nedobytnými a nepřístupnými pevnostmi i pro mocné krále. Ale ten čas už minul. To kdysi král Přemysl Druhý dlouho a marně se ucházel o ruku sličné dominikánky, Margity Arpádovny. Ale naše časy jsou jiné a naše prchlivá panna kláriska je z jiného těsta než Arpádovna. Křehkému panici a jeho lásce neodolá. Je příliš vtipná a hbitá a miluje život ta naše myška tovaryška. – Divím se věru Katruši. Mstěničtí byli přece tvrdý zemanský rod.

Jejich ženy se obyčejně nebály zápasu o muže a pouštěly se do seče s odvahou. Nevěřím, že tomu bude u naší Katruše jinak. Je to u ní pouhý rozmar z netrpělivosti, potrhlost zlosti a prudký, nerozvážený dívčí vzdor. To jen mladá ženská krev ji zavádí do léčky hněvu.“

Takové řeči a ještě jiné průpovědi pan Hynek vedl, až si paní Anežka zacpávala uši. Ale on hude dál:

„Ten náš milý Ješek z Lamberka je opravdu trochu drsný patron. Tentokrát se věru vtípného kvasu nenapil a svou polívku přesolil. Ale u pana Voka se jistě dostaví jednou pravá chvíle mužné odvahy jako u každého milence, až uzraje jeho pravý čas. Čítal jsem také trochu v Písmech a napadá mi právě cosi z velké moudrosti Agurovy: Tři věci jsou mi tajemné a čtvrtá vůbec temná: Cesty orla na nebi, cesty hada na skále, pouť lodi uprostřed moře a cesty muže mladého věku. – Ale myslím, že cestu pana Voka vidím jasně. Naše milá neteř i pan Vok jsou dvě jablíčka zdravá a jednoho dne se dokutálejí oba, kam patří. Na nás je, abychom jim příležitost připravili. Panence i panici nalíčíme vějičku, jen až bude na podobné hříčky pokdy.“

„Jste tím neteři povinen, sám jste horlivě rozšiřoval řeči o námluvách a blízké svatbě.“

Na to hejtman neměl odpovědi. Byla to pravda. Ale on nesvěřoval ani vlastní choti své tajné politické záměry. Pokračoval proto v žertovných úvahách, nad nimiž se paní mírně durdila:

„Ale bude to pěkná bouře, až se ty dva blesky střetnou. Jsou oba zamilovaní až strach, ať mne čert na rohy vezme. Však mi, doufám, pomůžete upřísti k dobrému konci tu malou nesnáz, abychom pomohli těm mladým lidem do svatební postele.“

„Jděte, vy starý bezbožníku,“ zlobila se paní. Zнала už svého divouse, ale přece se durdila vždycky, když ho slyšela takto mluvit. Ale podle pravdy sama hořela touhou uvidět ty dva mladé lidi spojeny poutem manželským. Toužila po tom srdečně, jako by sama měla se podílet o prožitek a radost z toho snoubení.

Projevovala však starost o zdraví mladé neti, až ji smutnou a tesknící uzavrou do studené a syrové klausury klášterní. Přišla jí na mysl stará průpověď: Jako mol rouchu, červ dřevu, tak zármutek škodí srdci.

Zato manžel se smál opravdu čertovsky svérázným způsobem, až se Ostříž ležící u jeho nohou znepokojen zvedl a hleděl zvědavě, potom s porozuměním do očí svému pánu. Strýc se zřejmě neznepokojoval vrtochem panny. Aby choť uklidnil, pohladil ji po plecích a řekl:

„Nermuťte se, milá choti. Katruše v klášteře dlouho nepobude. Oba milenci mají srdce mladá, plamenná, ale ukrytá ještě v mechu a kapradí mladistvého ostychu. Panna v ženské pýše a hrdosti, milenec v podivné rozpačitosti. Katrušina mladá spanilost nezůstane pochována v temném klášteře pro mužský ostych a nestatečnost. Růst a zrání jejich lásky ponecháme zatím času. Ten sám si popílí. Čas je zázračný kejklíř. Jaké ten dovede vykonat v lidech proměny!“

Klášter panen klárisek ležel nedaleko znojenského hradu. Sousedil bezprostředně s klášteřem minoritů, příbuzné řehole.

Řeka Dyje a potok Gránice zde tvoří dvě mohutné ostrožny. Na první je rozložen starý hrad Přemyslovců s románskou rotundou sv. Kateřiny. Dále k severu, kde se ostrožna rozšiřuje, byly oba kláštery a kostel Matky boží. Na protější ostrožně za Gránicí je Hradiště sv. Hypolita, zboží řádu Křížovníků s červenou hvězdou, s pevnou tvrzí, proboštvím a kostelem. Všechny ty stavby, staré věky, hlídají hluboká a malebná koryta řeky i potoka.

Jako bratr k sestře se tulí klášter minoritů k monastýru klárisek. Mají společnou, na dva dílce rozčleněnou zahradu a společný chrám. V chrámové lodi mají řeholnice svoji zamřížovanou dvoranu.

Pro sousedství panen a mříž, která je odděluje, Znojemčané často řeholníky škádlili. Ale to mnozí z těch posměváčků ani nevěděli, že mniši a řeholnice těchto regulí se neodlučují od sebe ani za života ani po skonání. Údy zesnlých kladli do společného útulku posmrtného, do hlubokého a tmavého sklepení pod dlažbu jejich chrámu. Hrubá prkna, na nich leží mrtvá těla řeholnic, jsou oddělena jen dřevěnou mříží od hrobky mnichů.

Panny klárisky přišly do Znojma z Itálie. Jejich řehole byla založena a rozvinula se pod jižním nebem Umbrie, ve stínu jedlí a oliv matky Ankonské. Držely v okolí Znojma několik dvorců: Výrovce, Vrbici a Pravici, také zboží v Hodonicích a Tasovicích. Ač jejich regule byla mírná, často si dobrovolně ukládaly půst o chlebu a vodě a na těle nosily hrubé roucho, neboť věřily, že posty a trestáním těla bělí duše. Ale mladým novickám, aby je nezastrašila, poskytovala abatyše Felicita drobné úlevy.

Minorité, bratři svatého Františka, byli pyšní na svého zakladatele, toho chudáčka z Assisi, proroka a především prostého člověka z italské Umbrie. On učil, že všichni lidé jsou bratry a sestrami. Také zvířátka miloval a drobné ptáčky nazýval svými bratry. I červík byl mu bratrem. Rozmlouval se sestrou hrdličkou. Miloval bratra slunce, sestru zemi. Žil jen láskou. Pro sebe žádal na světě jedinou výsadu: Nemíti ničeho.

Pyšný římský papež a kardinálové v purpuru a se zlatými řetězy na krku i hrudi dlouho si nevěděli s tímto směšným bláznem rady. Ale co platno, když tento podivný a směšný člověk je tolik milován chudými lidmi. Této přichylnosti prostého lidu využili ku svému užitku a ku prospěchu církve. Učinili ho světcem.

Jako zpěvavý skřivánek poletoval chudáček z Assisi slunnou italskou zemí. Podobně znojemští jeho učedníci nepokojně kutí po jižní zemi moravské. Pohybovali se městem i krajem jako hbité, veselé myšky. Žili podle pořekadla, že pravý mnich nemá míti nic, seč radost v srdci, v tlumoku kytaru a před očima polní kvítí. V tom ohledu znojemští nerušili příkázání své řehole: drželi šest jiter polí u Znojma, nějaké pole v Citonicích, dva lány v Kuchařovicích, dvorce v Prači, vinici v Sedlešovicích a brali roční důchod ze statku bohatického. Ale i tak, měřen s nesmírně bohatou Loukou, byl jejich klášter chudý.

Znojemští minorité se rádi chlubili, že v jejich klášterním útulku dlouhá léta odpočíval český král Přemysl Otakar. Přivezli ho sem jednou v noci vídeňští františkáni, když byl před tím ubit strašnými ranami v bitvě na Moravském poli.

Po městech, hradech i ve vesnických chalupách se často vypravovalo o údělu a konci tohoto krále:

Jak zde na jižní Moravě kdysi Přemysl Druhý shromažďoval vojska proti Habsburkovi. Boje začaly obléháním rakouských Drozdovic. Tehdy mocný ochránce Rudolfův, římský papež, přiskočil na pomoc svému milostníku. Vyhlásil klatbu na všechny nepřátele Rudolfovy.

Od Drozdovic táhlo české vojsko podél moravské hranice na Lavu a k Suchým Krutám. Tam se rozvinul nerovný boj proti převaze vojsk Rudolfových. Toho podporovala říšská knížata, šlechta alpských zemí a také Uhři.

Za té těžké bitvy, když vůdce českých záloh Milota z Dědic opustil bojiště, byl král těžce raněn a zbrojnými Bertholda Schenka z Ermerberku sveřepě dobit. Kořistníci servali z jeho těla mrtvého šat i zbroj. Jen na hlavě mu ponechali zlatou přilbici s vytepaným lvem a orlicí. Nahou mrtvolu přinesli za jáсотu žoldnéřů před rozzářenou tvář vítězného Habsburka. Ten nařídil zahalit mrtvolu svého odpůrce nachem a odvézt do Vídně.

Ale kam uložit tělo mrtvého, který jest proklet králem králů, zástupcem božím na zemi, římským papežem?

Složili mrtvolu do kryptového sklepení vídeňských františkánů. Posmrtné lože františkánské je věru chudé, až děsivě prosté. V dlouhé řadě vedle sebe leží mrtví oudové řádu, bez truhel, jen v hnědých mnišských hábitech, bez konzervačních mastí, bez balzámování. Vůni balzámu a kadidla nahrazuje zde v uzavřeném kamenném sklepení chlad a mrtvolný hnilobný zápach. Jako rovný mezi těmi mrtvými řeholníky odpočívá zde „zlatý a železný“ český král.

Vídeňští františkáni spěchají, aby se zbavili mrtvoly krále proklatce. Po sedmi měsících ji převezli do stejné ponuré kryptové kobky minoritů znojemských. Zde v umrlčí jeskyni pod chrámovou podlahou spočinul na své posmrtné pouti král Přemysl.

Také lože mrtvých minoritů je drsné. Také ti leží zde v dlouhé řadě na hrubých deskách v pomalém hnilobném rozkladu ve sklepení, jež po každém pohřbu se zazdívá, jak předpisuje řehole. Jediný rozdíl mezi králem a mnichy je ten, že král sám jediný leží v hrubé truhle, v níž jej z Vídně převezli. Osmnáct let zde mezi minority odpočíval, než vyprchal veliký hněv svatého římského Otce a tento na prosbu králova syna sňal z mrtvého kletbu, aby mohl býti pochován mezi svými – v hrobce českých králů.

Minorité, kromě kvardiána a úzkého kruhu mnichů kolem něho, ani nevěděli, koho jim z Vídně do jejich umrlčí kobky jedné noci přivezli. Divili se velice, když mrtvého odváželi a řekli jim, že jejich hostem plných osmnáct let byl český král.

Hradní hejtman znojemský, Hynek Suchý Čert, byl štědrým příznivcem obou klášterů. Říkal o nich:

„Večeřadlo františkánské je prosté a žlab těch řeholníků bývá leckdy prázdný. Mám je rád pro jejich bezelstnost, prostou mysl a pokoru, jakou často mniši jiných řádů pohrdají. Tito naši sousedé, fratři zde nad Granicí sami se zvou Minores, zato kanovníci tam dole v Louce Majores, ale po pravdě je tomu naopak.“

Jevišovský a jeho bratr Jindřich byli u minoritů i klárisek uctíváni jako patroni kostela. Za svoji péči drželi oba děkovný list od kustodů řádových.

Loucký opat pohrdá minority pro jejich chudobu i pro oddanost, jakou osvědčují královskému hejtmanu a křížují záměry Louky. Zlostně žehrá před svými konventuály:

„Ti žebraví minorité ustavičně se toulají krajem, osnují proti nám pikle a slídí po vsích za ženami.“

Kvardián nad Grací to slyší a rozčísil si dlouhou bradu. Směje se: „Ať slídí. Premonstráti loučí si drží souložnice na farách, těm netřeba po nich slídit.“

Dominikáni, kteří sedí u Východní brány, jejich učení magistři, doktoři theologie a inkvizitoři, pyšní na své theologické vědomosti, pohrdají minority pro jejich františkánskou prostotu. Mnoho jízlivých vtipů si o minoritské prostotě vypravují mezi sebou v refektáři. Minorité opravdu měli vysokou theologii ve vážnosti nepatrné.

Kout kolem starého hradu i obou klášterů je plný kouzla. I nyní v zimě, kdy příkré svahy granického i dyjského údolí leží ještě pod násněžím, jeho ovzduší je plno půvabu, zvláště za slunného času poledního a v podvečerech.

Dyje tančí hlubokým a klikatým údolím jako útlá, pružná žena. Každého jitra zakrývá svůj ranní půvab šlářem mlhy. Za dne se zas obnažuje a v slunci zpívá. V noci někdy sní, ale jindy se rozezpívá jako loutna. Hledíš-li z vysoké skály dolů do tmy, vidíš její stříbrné záření a slyšíš šumění vody, proud splývající po kamení. Vysoké a stinné skály ji stráží jako pohádkoví draci sličnou pannu. Za dlouhé věky řeka i potok vyrvaly svými proudy v žule hluboká a malebná koryta. Staré sosny a uzlovití chlapíci – duby – pomáhaly svými kořeny trhati ty skály. Podivně a rozmarně si upravily klikatou a květnatou cestu Dyje, starší a silnější sestra a k ní spěchající mladičká Granice. Po obou bocích krasavic vysoko ční rozervaná skaliska s pestrým a živým porostem. Pohled na obě tichá, zasluněná údolí z hradního nádvoří je plný kouzla. Podívaná tak utěšená, že po ní zatouží znovu, kdo jednou ochutnal a jí se nasytil.

V takovém spanilém koutku jižní moravské země žijí řeholnice klárisky. Zde u bílých sester míní jevišovská Katruše dosáhnouti klidu.

Na tvářích panen v jejich kamenném a chladném klášteře vidíš pokoru. Od šerých zdí se odráží běl hábitů i tváří žen, bez teplých barev a bez ohně. Ale ta běl na tváři přikrývá často plameny v srdci, kterým je však předurčeno, aby časem odumřely, řeholnicím se úslovně doporučuje zapomnění. Ale ty mladší někdy pocítují podivný, neurčitý zmatek v hlavě i hrudi. Slastné a teplé chvění je vzrušuje. Ale v zápětí ženy kloní zas řasy. Připomínají jim:

„Vstoupila jsi do kláštera, složila věčný slib, zavřela za sebou dveře a nikdy už, ani po smrti neopustíš jeho studených zdí.“

Jen zřídka kdy se jeptišky a novicky pod bedlivým dohledem abatyše nebo starší sestry procházejí v průvodu údolím Granicí, kdy tato bývá lidmi opuštěna. Tou zimní dobou rokle ještě tiše a pokojně spí. Šum hradu a město sem padá s výšiny jen ozvěnou a jest ještě ztlumen šploucháním bystřiny, která mezi stromovím po kamení pospíchá k Dyji.

Ač nové prostředí i život novicky Katruše tolik se změnil, přece jen přinesla do všedního klášterního bytí trochu mladé dívčí svěžesti. Pro starší řeholnice bylo potěšením hledět na novicku, jak ve sboru panen v chrámu zpívá.

„Jako svatá Cecilie, patronka pěvců a hudců, pěje naše milá Katruše,“ říkala abatyše Felicitas. Dcera Itálie vycítila, jak za zpěvu se otvírá Katrušino srdce zcela vlastnímu žalu.

„Jako svatá Cecilie,“ uvažuje abatyše, „vždyť naše světice také kdysi marně milovala pozemského ženicha.“

Na svou vlast Itálii nemůže Felicitas tady na severu zapomenout. Sama je už vetchou staruchou a poslední dobou choří. V užším kruhu starších řeholnic přiznává, jak nepřekonatelnou touhou teskní po sladké domovině. Vzpomíná, jak tam u nich doma sestry spávaly pod širým nebem nebo v rákosových chýškách, užívajíce průzračnosti vonných jižních nocí. Letní noci zde ve Znojmě jsou také sličné, ale chybí jim přece jen trvalá vlahá něžnost, která jim v rodné Umbrii dodává zvláštního půvabu.

Předvídajíc u zemanské dívky dobrý hmotný přínos klášteru, dávala jí horlivě za příklad světici, patronku pěvců a hudců. Vypravovala jí několikrát, jak ona odmítala římského patricije Valeriána a jak za odměnu své pozemské oběti prodlévá nyní v hlaholu rajske hudby a za prozpěvů chórů nebeských.

„Jest tak sličná, naše jevišovská panna,“ uvažovala abatyše, „také její milenec jest prý sličný muž. Tím hůř pro ubohou. Je proto nešťastnou dvojnásob. Neboť každá krása, která pronikla do mladé mysli, probouzí touhu a neukojená touha probouzí stesk a žal.“

Proto těšila pannu:

„Milé dítě, téměř my všechny zde jsme vytrpěly podobné zklamání bolesti, než jsme složily věčný slib a zasnoubily se mystickému ženichu. Také ty brzy dojdeš pokoje a útěchy, až přijmeš posvěcení řehole.“

A připomínala také panně, že svatý František kladl radost a veselost mezi ostatní ctnosti a povinnosti křesťanské.

Při těchto řečech Katruše mlčela. Přemýšlí: za půl roku má jako nová kláriska složiti věčný slib. Z kláštera už neodejde ani po smrti. Řeči abatyše v ní probouzejí jen strach a úzkost. Její obličej pohubl. Její klášterní zajetí je sice dobrovolné, ale jak čas mívá, stále více hořkne. Snáší je jenom proto, že dívčí vzdor posiluje ještě její mysl.

Jenom v řídkých chvílích zapomínala. V těch sporých okamžicích zapomenutí, pravidelně v užším kruhu mladších sester, projevuje jasným a zvonivým smíchem, jaký svěží a plný radosti býval její zájem o svět a život. Ale i takové krátké a prchavé veselí bývalo podivně vzrušené a nebylo přirozené. Jak se překvapivě projevilo, tak náhle zhasínalo. Potom znovu upadala do dlouhého mlčení. V takových chvílích rychlých proměn se znovu uchylovala do své cely, kamenné a chladné, kde nebylo hřejivého krbu a která ani v zimním čase neviděla ohně.

To mlčení novicky abatyši Felicitu vážně znepokojovalo. Vždyť mlčení sytí jen člověka zralého, ale nesvědčí panně tak mladé.

Sama abatyše a všechny italské řeholnice těžce snášely dlouhé severské zimy, hrozily se jich. Této zimy v ledových kamenných kobkách chřadly a umíraly jako křehké mouchy za prvního mrazu. Jednu za druhou odnášely sestry do černé krypty v klášterním podzemí. Staruška Felicitas se těšila tentokrát na jaro jako dítě. Ale ani ona se ho nedočkala. Ulehla a po krátké nemoci zemřela.

Náhlý odchod abatyše znamenal těžký otřes pro naši novicku. Stará žena byla jednou z těch mála řeholnic, které se snažily dívčímu žalu porozumět.

Řeholnice se připravují, aby mrtvé tělo nebožky uložily do hrobky. Prostory chrámu se naplnily zvucným zpěvem minoritů, jak mocně zapěli žalm De profundis clamavi ad Te Domine.

Ovzduší bylo plné vůně kadidla, ale ani nepronikavější vůně nemohla zabránit proniknutí hnilobného umrlčího zápachu do prostor klášterních, když bylo odstraněno zdívo, jež zakrývalo vchod do temné krypty.

Čtyři řeholnice nesou mrtvolu. Průvod mnišek i novicек je doprovází. Zalykaly se zatuchlým ovzduším i hnilobným zápachem. Jako mlčenlivé stíny kráčejí šerem sklepení. Dvě řady ženských mrtvol zde leží na hrubých, nehoblovaných prknech, v prostém hábitu řeholním, bez ozdob, bez vonných masť. Katruše div neomdlela odporem v tom prostředí rozkladu a hniloby.

Když se vrátily, stěžovala si Katruše sestře Marii:

„To mi strýc ani teta neřekli, jak zde pohřbívají mrtvé.“

„Milé dítě, vždyť to ani nevěděli. Inu – má drahá děvečko – takový je klášter a takový je zákon řeholnic.“

Vzpomíná na klidný, pokojný hřbitůvek v Jevišovicích, kde nad hroby roste svěží, zelená tráva, voní prosté květiny a zpívají ptáci.

Novou abatyši klárisek jest Kateřina.

Byla to žena už zralá, ale sličná. Slynila moudrosti jako učený prelát, vzácná výjimka mezi kláriskami. Tvrdilo se, že abatyši se stala spíše vlivem světské moci než vůlí kustodů řádových. Rozličným věděním, bystrou myslí i vtípem přiváděla do rozpaků i řeholníky znalé písem, kteří sbírali své rozumy jen ve foliantech. Zakladatel řehole, chudáček z Assisi, naučil ji poznávat více než je moudrost knižní – také lidi a život. Ani v klášteře neztratila živý zájem o svět. Nebyla jen řeholnicí, ale zůstávala také ženou. Protože rozuměla světu, poznala moc a sílu života.

Její ctnost byla v církvi i mezi laiky mimo pochybnost. Ale kdo vidí do srdce ženy?

Dlouhá zima konečně přehala k severu. Vzduch na klášterní zahradě i nad Granicí zavoněl prvním dechem podjaří.

Za takového vzrušujícího času, když panny klárisky pějí na chrámovém kůru, za silnou mříží v druhé půli se zachvíávají minorité.

Jako když sladkého vína upíjíš, nejchutnější vonné krmi ukrajuješ, za toho zpěvu. Je ti lehounce a líbezně, na modlitby i obřady zapomínáš, jen těm zvonivým hlasům nasloucháš. A nejlíbezněji ze všech pěje ta jevišovská panna. A když minorité jim odpovídají mocným chorálem, praménky mužské tělesnosti proudí chrámovou lodí, vnikají vlahou zpěvu do ženských hrudí.

Přicházela vesna a za ní podletí. Tentokrát žhavé a sličné. Toho roku vesna obzvláště bujně rozkvetla. Jako štedrá a rozmarná paní rozdávala všem lidem úsměvy a rozkošné půvaby. Noci jsou čarovné. Granice a Dyje okouzlují mladé lidi. Za nocí nesvítily jen hvězdy a měsíc, ale také řeka zářila jako ohnivá pentle. Ale ani za dne nevyhášela její kouzla. Přitahovala k sobě do hlubokého údolí hmyz, žíznivou zvěř, ptactvo i lidi.

Čarovná Granice, to zasněné údolí, je už zas plna mileneckých dvojic. Zpěvy ptactva, svěžest a vůně listí i trávy i šum potoka je tam vábí. Za večerních soumraků, vonných a opojných, jako zloděj se plíží do lidských srdcí touha!

Ale běda! Dech vesny zamlžil také okna studených klášterních cel a probouzel panny, které tam spaly. Abatyši se zdá, že najednou vidí v zasněných očích a na bledých lících mladých sester i novicек vtělení a odlesk touhy. Sama dobře ví, co jaro umí. Abatyše a tři, čtyři řeholnice starušky, suché a štěbetavé, také školní učitelka budou mít pilno, aby udržely na uzdě houf mladších jeptišek a zvláště těkavých novicек.

„Pozor!“ napomíná Kateřina starušky a školní sestry. „Co se děje s mladiceми? Říkáte, že jsou hodné, pokorné a tiché? Že poslouchají? Nikdy nevíte, kdy se práč probudí! Jaro už dokázalo probudit i mrtvé.“

Nejednou jí přece svěřila za večerních hovorů nebožka Felicitas, jak Granice očarovala mladého řeholníka nebo nezkušenou novicku. A pokušitel je tak blízko. Společné vycházky novicек i sester do Granice abatyše zakázala. Tuší, že každý, kdo nyní sestoupí do tohoto údolí, je ztracen.

„Dejte mi pozor, vždyt' pokušitel nejraději slídí kolem útulků panen. Odpočívá s očima otevřenýma, nikdy nespí!“

Starušky a školní sestry jí ani dobře nerozuměly, ale pokyvovaly hlavami. Ctihodná matka se může spolehnout. Budou bdělé.

Zatím Granice si vedla po svém. Nedbala úzkosti abatyše ani starostí pečlivých matek.

Jednoho zářivého dne toho slunného a ošidného jara přišla do kláštera bílých panen mužská postava. Řeholník v dlouhém, bílém hábitu, s těžkým růžencem u pasu, přísných pohybů a pronikavých, pichlavých očí – dominikán, páter Rufino, Ital a řádový inkvizitor. Starostliví kustodové panenského kláštera jej pověřili, aby dohlížel na mravy řeholnic a je zpovídal.

Po ranní mši konal promluvu k pannám shromážděným ve sboru. Z řádových kazatelů dominikánů tento inkvizitor byl považován za nejvýmluvnějšího. Jeho slova chtěla být účinná jako oheň autodafé a jeho zrak se pokoušel proniknout řeholnicím až do ledví. Ale po kázání byl rozmrzen. Vycítil, že tentokrát jeho slova klouzala jen po povrchu roztěkaných ženských myslí. Ani jeho oči neměly žádoucího účinku.

Žádný muž bez souhlasu klášterních kustodů nesměl vstoupiti do útulku panen. Ale dominikán inkvizitor měl jasné plné moci. Matka abatyše mu nabídla pohoštění v prelatuře. Po požití krmě host a abatyše rozprávěli. Popíjeje z číše kořenité katovské víno a samolibě pozoruje, jak tato zralá a sličná žena projevuje touhu líbit se mu, studený inkvizitor roztál a rozmrzelost vyprchala.

Svěřila se mu se svojí starostí. Vypravovala mu, jaké svody pro mladé panny se tají v jamách kouzlech Granického údolí, té hříšné rokle, ležící přímo po patou jejich monastýru.

Dominikán mlčky poslouchal, potom řekl.

„Budu Vám vypravovat, ctihodná matko, jak kdysi svatí otcové úporně bojovali proti jedné hříšné, pohanské bohyni a jak se tato za své pokoření nyní mstí všemu křesťanskému lidstvu.“

To před dávnými věky horliví biskupové vypátrali sídlo té nejhříšnější ze všech pohanských bohyň. Vylídlili ji, necudnou, jak se nahá procházela v líbezných krajinách jižních hor staré Hellady. Tamní azurová jezera a moře byla zrcadla pro její krásu. Safírové nebe její poduškou a hory i údolí, kde se moruše snoubí s révou, její podnoží. Tam pokoušela mladé i staré lidi k hříchu.

Rozhněvaní světci biskupové povstali v hrozném hněvu proti ní. Prokleli a zažehnávali tu hříšnou paní. Ona prchala poděšena před modlitbami, kadídlkem a svěcenou vodou. Z jezernatých krajů, kde kvete oranžovník a křížatá oliva, utíkala poplašeně přes hory a doly do severní studené a barbarské země, kde z mechu rostou sosny, jasany, hloží a ostružina. Ale

žel a napodiv, ptáci v té zemi severanů v čase lásky pějí stejně líbezně jako v naší jižní zemi. Bohyně prchala před hrozným zaklínáním křesťanských světců a dlouho bloudila cizím severním světem. Jako vyplašená laň tčkala z místa na místo a hledala odpočinek, úkryt a bezpečí.“

Učený dominikán vysunul na kolenou bílý hábit, pohladil si hladce vyholenou bradu a tiše, s úsměvem svěřil Kateřině velké tajemství:

„Prokletá bohyně na své trnité pouti nezahynula. Není možno ani nejkřesťanštějším mužům zničit starý Olymp. Sami svatí otcové varují ustavičně a horlivě před hříšnicí svět. Vypravují mezi sebou, že prokletá bohyně se skrývá v jeskyni kteréhos malebného údolí v jedné severní zemi. Za měsíčních nocí opouští svoji skrýši a vychází, aby učarovala lidem.“

Bílý inkvizitor se blíže naklání k abatyši. Očima se vpíjí do její tváře. Bílými prsty hladí znovu bradu:

„Dejte pozor, mater, naše milé sestry klarisky přinesly s sebou z Itálie kus sladkých kouzel naší země. Kdož ví, zda také sama hříšná bohyně nekráčela v jejich stopách? A kdož ví, zda za bílými kláriskami nekráčela ještě jiná hříšná božstva starého pohanského Olympu?“

Nyní ví už bezpečně Kateřina.

Ta pohanská běhna se ukryla zde, v tomto podivném údolí, aby bylo co nejbliže četným stánkům křesťanským. Zde se cítí bezpečna v závětrné straně moravských hor. Po vyprávění Rufinově má plnou jistotu: Ta sličná Granice, toť tajemná zahrada Afroditina!

Nikdo nahoře na černé skále, ani v klášteřích ani v městě, kromě abatyše, nezná ještě tajemství údolí. Kateřina ví, jako nebezpečnoství pro její svěřenky skrývá. V horní poloze toho údolí, kde zurčí šumivý potok, prýští z lůna staré skály Afroditin křišťálový pramen. K němu za znojných letních dnů bohyně přichází, aby uhasila žízeň. U něho sní a odpočívá. Tady prodlévá ta proklatá žena, která po věky okouzlovala a oblažovala antický mužský svět.“

Ženská modlitba proti hrozné bohyni mnoho nevydá. Ale nicméně abatyše nařizuje se modlit vroucněji a víc. Zvláště mladé řeholnice a novicky ať se modlí ustavičně!

Ale ani ctnostný klášterní, ať premonstrát, dominikán nebo minorita, nemůže bezpečně uniknout staré kráse pohanské. Ve chvíli prázdně sáhl po staré knize:

Pročítá Ovidia, kochá a zasnívá se nad idylou Vergilovou. Vychutnává půvab starého hexametru. Pije podvědomě plným douškem kouzlo krásy pohanské. Osvěžuje se světskou rozkoší dávných věků. Síla stará, ale křísivá. A mlsný mnich okřívá pomyslným ochutnáváním radostí života, jakby pil z čerstvého skalního pramene. Občerstvuje se líbežností klasického jazyka i planutím myšlenek. Jejich síla nebyla porušena ani pochodem dlouhých staletí. Za ty doby staré skály zvětraly, řeky změnilly toky, ale krásy antiky promlouvají k lidem stejně účinně a povzbudivě. Čas krásu neporušil, ale naopak. Neboť dílo, je-li dobré, právě jako víno zraje časem. Právě čas dodává mu jako drahokamu vnitřní cenu.

Ale což – není taková četba hříšná? Nepochybují v řeholníku světské touhy, které měly být už dávno umrtveny? Mnich s bázni a v rozpacích zavírá čarovnou knihu. Prchá od ní.

Spěchá do chrámu, aby se modlil. Prochází gotickým ambitem pod oblouky se vzácným kroužením. Vstupuje do utišujícího chrámového zášeří. Vzhlíží do výše, k jemně vzdušné a podivuhodně spjaté klenbě. Obdivuje odvhu a smělost křivek tohoto klenutí. Potom zrak sjíždí po vysokých oknech, kde jsou obrazy svatých a světic. Konečně jeho oči padly na stěnu – mnich zírání na obraz Madony. Pozoruje ovál bílých lící. Tuší něžné linie ženského těla pod rouchem. Ovál ramene i boku. Žena naň pohlíží v milém úsměvu, oděna do vzácných rouch, perel a květů. Svou ženskostí znepokojuje neklidnou a hladovou mysl řeholnickou. Neboj se, přikroč bliž a pohled! – ponouká padlý anděl pokušitel. Směje se a pomáhá mnichu obnažovat ženu. Poplašen a s ruměncem hanby na tváři klášterník prchá z chrámu. Znovu se ukrývá v samotě své kamenné cely. – Po večerních modlitbách a nasycení v refektáři usedá samotén. Plaše a bázlivě, jako věčný zatracenec a vězeň hledí mříží okna do údolí.

Tam – říká mu snívá a podrážděná mysl – bylo by sladko dnes prodlévat, naslouchat šepotu a polibkům milenců.

Ach – Venus – Venus!

Neutonula v černých hloubkách věků. Neutopí se ani v přívalu zaklínání ani v moři svěcené vody.

V noci, kdy je panna sama, přemýšlí. Doufala, že v klášteře zapomene na milence. Proto uprchla z Jevišovic. Ale i zde nad Granicí panic se jí ustavičně a pokušitelsky objevuje ve snách. I když se modlí, myšlenky jí odletují jako roje modráčků jinam, daleko z kláštera, nejčastěji do Jevišovic. Aby jeho obraz z mysli zapudila, spílá mu: Jak je zlý, bídný, ubohý. Říkají o něm, že jest nábožný. Ale snad ani pobožný není a jen pouhý pokrytec. Ach Bože, jak podivné tvory jsi stvořil. Snad i lásku ke mně předstíral a srdce nemá. Snad ani neví, co je opravdová láska.

Ach, ta láska, která mladé ženské srdce potěšuje, naplňuje blažeností a zároveň mučí a bolí.

Ale obraz Vokův za ní chodil do kláštera nejen v noci, ale i za bílých dní, kdy se v kostele za bohoslužeb zasnívala.

Co jsou platny všechny modlitby?

Pohlíží roztěkaně na obraz Matky na oltáři. Za její jasnou, bílou tváří na obraze zákeřně vystupuje mužská tvář s černým knírkem a očima vlahýma láskou. Tvář Voka z Holštejna.

Vzrušena si uvědomuje, že odloučením se její láska nezkrátila, spíše zmohutněla a upevňovala se. Poznává, že milovaný všecek pronikl do její mysli. Je celá jeho.

Zlaté jazyky voskovic se zachvívají na oltářích. Okna apsidy jsou zvenčí zaplavena jasnou modří podleťní oblohy. Katruše pozoruje, jak při hlase oltářních zvonků řeholnice klesají na kolena, jak jim šustí bílá a tvrdá roucha. Ještě několik měsíců a bude mezi nimi klečet jako jeptiška.

Oratorium zazvučelo mohutným fortem chorálu. To pevnými, mužnými hlasy pějí minorité:

Tibi omnes angeli,

Tibi coeli et universae potestates,

Tibi cherubin et Serafin,

Incessabili voce proclamant – Sanctus, Sanctus.

Bílé klárisky jim odpovídají jasnými ženskými hlasy. Pějí anifonu:

Aleluja – Aleluja – vyšli Ducha svého – a všechno bude znovuzrozeno a obnoví se tvář země. – Oltář, apsida, chrám, hlasy, všechno jak by plynulo do výšin, chtělo proniknout gorickým klenutím k slunci.

Mezi novickami klečí Katruše. Jemná tvář je obemknuta kuklí novickek. Oči hledí při zpěvu k zářivému tabernaklu. Ulekla se, div neklesla mdlobou, neboť se přistihla při vášnivé modlitbě:

„Pane všemohoucí, milý Bože a matko jeho, dej mi toho muže.“

Byla to modlitba hříšná, ale vroucí a opojná, právě jako letní vzduch a vůně údolí i zahrad venku i ten tajemný obřad v chrámové lodi.

Potom zas dlouhé chvíle samotinká vyhlíží z okna cely do zahrady nebo na protější domy měšťanské, s vysokými štíty a ostrými střechami. Myslí, že zde musí zemřít těžkou a marnou touhou. Ví už jasně, že si nikdy v klášteře nezvykne. Bude zde vždycky cizinkou.

Své sny a myšlenky pečlivě skrývá, k řeholnicím i abatyši je uctívá. Ale tato ji několikrát přistihla, jak si černé vlasy po starém zvyku marnivě kadeřila, upravovala pečlivě své roucho novicky, jakby očekávala nějakou milou a vzácnou návštěvu, která může přijít

každého dne, každou hodinu. Katruše opravdu každou chvíli čekala, že se otevrou dveře její cely a v nich se objeví její milovaný panic, milý host, který ji odvede z toho živého hrobu do Jevišovic a potom na Holštejn.

Zardělá, v mysli nepokořená, ale na venek pokorně přijímala plísňení abatyše:

„Vlasy si kadeříš? Vždyť přece víš, že svatá církev i řehole zakazuje takovou marnivost a hříšnou hru i laikům, o členech řádů a novickách ani nemluvě.“

Venuše dole v údolí bdí a pokouší. Katrušina láska i v zášeří kláštera doutná dál jak žhavé jiskry v popelu a neutuchá. Vždyť také ženy v tichém útulku nad Granicí jsou masa, krve a kostí. Ani klášter není mimo svět.
